

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО»

Електронне видання

ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“СУДОВЕ ПРАВО”

галузь знань 0304 “Право”,
освітньо-кваліфікаційний рівень “Магістр”,
напрямок підготовки 8.03040101 “Правознавство”

для студентів факультету № 8
денної форми навчання

Харків
2013

Програма навчальної дисципліни “Судове право” (галузь знань 0304 “Право”, освітньо-кваліфікаційний рівень “Магістр”, напрям підготовки 8.03040101 “Правознавство”) для студентів факультету № 8 денної форми навчання / уклад.: І. Є. Марочкін, Л. М. Москвич, І. В. Назаров, О. М. Овчаренко, Я. О. Ковальова. – Х.: Нац. ун-т “Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого”, – 2013. – 16 с.

У к л а д а ч і: І. Є. Марочкін,
Л. М. Москвич,
І. В. Назаров,
О. М. Овчаренко,
Я. О. Ковальова

*Рекомендовано до видання редакційно-видавничою радою
університету (протокол № 5 від 15.05.2013 р.)*

1. ВСТУП

Сучасна доктрина права обумовлює потребу у створенні не лише науки судового права, а й комплексної галузі права на основі уніфікації положень, які об'єднують питання судового захисту прав та інтересів особи. При цьому судове право не поглинає і не змінює процесуальні галузі, воно функціонує при повному розвитку всіх діючих галузях процесуального права.

Судове право – це частина публічного права, що включає в себе загальні положення процесуальних галузей права як основну її складову та суміжних галузей матеріального права, які містять положення, що застосовуються в процесі судочинства. Практичне значення судового права полягає в тому, що досліджувані нею суспільні відносини настільки зближують галузі процесуальних галузей права між собою і з судоустроєм, що актуально звучить ідея про кодифікування судового права в окремому правовому акті.

В процесі викладання і самостійного вивчення навчальної дисципліни «Судове право» на основі комплексного підходу до учбового процесу вирішуються такі завдання:

(1) практичні – розуміння змісту судово-правових відносин, уміння пояснити статус кожного з їх учасників, прогнозувати успішність взаємодії між ними за певних умов, уміти системно тлумачення положення судоустрійного та процесуального законодавства, розуміння змісту та практичне застосування основних засад судового провадження;

(2) освітні – засвоєння мети і змісту науки судового права, знання загальної концепції судового права, розуміння взаємообумовленої єдності матеріального, процесуального права та засад судоустрою;

(3) виховні – формування наукового світогляду, напрацювання переконання в необхідності в уніфікації положень, які об'єднують питання судового захисту прав і інтересів особи.

2. З М І С Т

Т е м а 1. ПРЕДМЕТ, ЗАВДАННЯ, СИСТЕМА ТА ДЖЕРЕЛА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «СУДОВЕ ПРАВО»

Предмет, об'єкт і система навчальної дисципліни «Судове право» та її співвідношення з іншими юридичними дисциплінами. Завдання навчальної дисципліни «Судове право». Методологія дослідження судового права. Джерела навчальної дисципліни «Судове право». Основні поняття навчального курсу «Судове право». Поняття та концептуальні засади судової політики.

Т е м а 2. ФОРМУВАННЯ ПРАВОВИХ ІДЕЙ СУДОВОГО ПРАВА

Історичний екскурс становлення судочинства. Сучасні види судочинства, їх взаємозв'язок. Формування правових ідей про судове право у ХІХ – ХХ ст. Предмет судового права. Співвідношення судової влади і судового права. Основні засади судового права.

Т е м а 3. ЗАГАЛЬНА ТЕОРІЯ СУДОВОЇ ВЛАДИ

Правова та соціальна сутність інституту судової влади. Судова влада в системі поділу влад. Судова влада як елемент державного механізму. Взаємовідносини судової влади з органами законодавчої та виконавчої влади. Судова влада і громадянське суспільство. Суд і права людини. Становлення інституту судової влади в Україні.

Т е м а 4. СУТНІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА СУДОВОЇ ВЛАДИ

Гене́за інститу́ту судової влади. Історичні типи організації і здійснення судової влади. Поняття та сутність судової влади: межі та форми її здійснення. Регулювання судової влади: обсяг та тенденції. Загальні та специфічні ознаки судової влади. Органи судової влади. Суд як суб'єкт владних відносин.

Т е м а 5. ПРИНЦИПИ СУДОВОЇ ВЛАДИ

Поняття принципів судової влади, їх система та значення. Загальна характеристика інституціональних, судоустрійних і судочинних принципів судової влади.

Т е м а 6. ФУНКЦІЇ СУДОВОЇ ВЛАДИ

Поняття функцій судової влади. Особливості становлення функцій судової влади в Україні. Порівняльно-правовий аналіз функцій судової влади в країнах романо-германської та англо-саксонської правової сім'ї. Змістовний аналіз функцій судової влади в Україні.

Т е м а 7. АКТИ СУДОВОЇ ВЛАДИ

Поняття акту судової влади. Правова природа, юридична сила актів судової влади. Види актів судової влади. Вимоги до актів судової влади. Складання та проголошення актів судової влади. Обов'язковість актів судової влади. Преюдиція рішень вищих судів. Контроль за виконанням актів судової влади. Доступ до судових рішень.

Сутність судової практики як засобу правового регулю-

вання, форми її прояву, теоретичне та практичне значення. Судова практика як джерело права. Судовий прецедент. Правові позиції конституційного суду як форма суддівської правотворчості.

Т е м а 8. СУДОВА СИСТЕМА ЯК ОРГАНІЗАЦІЙНА ФОРМА СУДОВОЇ ВЛАДИ

Поняття судової системи. Ознаки судових систем. Принципи побудови судових систем. Особливості організації судових систем в романо-германській та англо-американських правових системах. Особливості побудови судових систем в унітарних та федеративних державах. Міжнародні стандарти організації і функціонування судових систем.

Суд як складовий елемент судової системи. Правовий статус суду. Особливості побудови взаємовідносин суду з органами інших гілок влади.

Т е м а 9. СУДОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ

Становлення судової системи України та її реформування відповідно до європейських стандартів. Ознаки судової системи України. Принципи побудови судової системи України. Гілки судової системи України. Рівні судової системи України. Поняття та види судових інстанцій. Порядок та підстави утворення та ліквідації судів. Склад суду. Порядок та умови, що впливають на формування складу суду. Порядок призначення на адміністративні посади у судах.

Т е м а 10. СУДИ ПЕРШОЇ ІНСТАНЦІЇ

Види та призначення судів першої інстанції. Принципи визначення підсудності справ судам. Суди першої інстанції в

Україні. Місцевий суд – перший рівень судової системи судів загальної юрисдикції. Види і склад місцевих судів. Компетенція місцевого суду. Повноваження голови місцевого суду. Особливості провадження справи в суді першої інстанції. Організація роботи апарату місцевого суду.

Т е м а 11. СУДИ ЖАЛОБНОЇ ІНСТАНЦІЇ

Право на оскарження судового рішення. Різновиди процедур оскарження судових рішень. Сутність апеляційного, касаційного, наглядового, ревізійного провадження. Організаційне забезпечення реалізації права на оскарження судового рішення в Україні. Апеляційні суди – другий рівень судової системи судів загальної юрисдикції. Види і склад апеляційних судів. Компетенція апеляційних судів. Повноваження голови апеляційного суду. Особливості судового провадження в апеляційній інстанції. Організація роботи апарату апеляційного суду.

Т е м а 12. ПРАВОВИЙ СТАТУС НАЙВИЩОГО СУДУ КРАЇНИ

Поняття та особливості централізованої та децентралізованої судової системи. Різновиди та призначення найвищого суду країни. Проблеми розв'язання колізій між судовими юрисдикціями та забезпечення єдності судової практики.

Верховний Суд України – найвищий судовий орган у системі судів загальної юрисдикції. Склад і компетенція Верховного Суду України. Право на перегляд справи Верховним Судом України. Голова Верховного Суду України: його повноваження та порядок обрання. Пленум Верховного Суду України склад, повноваження та порядок її роботи. Організація роботи апарату Верховного Суду України. Науково-консультативна рада та офіційне друковане видання Верховного Суду України. Юридична сила рішень Верховного Суду України.

Т е м а 13. КОНСТИТУЦІЙНА ЮРИСДИКЦІЯ

Світові моделі конституційної юрисдикції. Компетенція (юрисдикція) органів конституційного судочинства. Завдання, принципи діяльності і правової природи Конституційного Суду України. Порядок формування, склад і структура Конституційного Суду України. Колегії суддів Конституційного Суду України, порядок їх утворення та повноваження. Акти Конституційного Суду України.

Т е м а 14. ПРАВОВИЙ СТАТУС НОСІЇВ СУДОВОЇ ВЛАДИ

Професійні судді – посадові особи судової влади. Поняття та зміст правового статусу суддів. Принцип єдності статусу суддів. Права, обов'язки та повноваження суддів. Порядок набуття статусу судді. Становлення інституту кандидата на посаду судді. Вимоги до кандидатів на посади суддів. Процедура зайняття посади судді суду загальної юрисдикції. Процедура набуття статусу судді Конституційного Суду України. Підстави та процедура припинення статусу судді. Дисциплінарна відповідальність суддів.

Форми участі народу у здійсненні судочинства. Правовий статус народних засідателів, присяжних. Інші світові моделі залучення представників народу до здійснення судочинства.

Перспективи запровадження в Україні інституту мирних суддів.

Т е м а 15. ОРГАНИ, ЩО ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ СУДОВОЇ ВЛАДИ

Поняття організаційного забезпечення діяльності судів. Система органів, що здійснюють кадрове, фінансове, інформаційно-методичне забезпечення судів. Правовий статус Вищої

кваліфікаційної комісії суддів, Державної судової адміністрації, Вищої ради юстиції, органів суддівського самоврядування. Механізм фінансування судів.

Т е м а 16. СУДОВІ ПРОЦЕДУРИ

Поняття та характерні особливості юрисдикційного процесу. Поняття, види, ознаки судових процедур. Предмет судової юрисдикції. Критерії «належної судової процедури». Організаційні форми судової процедури: одноосібний та колегіальний розгляд справи судом. Принципи судового провадження.

Т е м а 17. СУДОВЕ АДМІНІСТРУВАННЯ

Поняття та принципи судового управління. Система органів судового управління. Правовий статус осіб, що займають адміністративні посади в судах. Вироблення єдиної стратегії розвитку судової системи, механізми забезпечення єдності судової системи та судової практики. Удосконалення управління судом: узгодження та координація роботи голови суду та керівника судового апарату.

Т е м а 18. ПРОБЛЕМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СУДОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Проблеми формування цілісної концепції ефективної судової системи. Критерії ефективності судової системи. Світові моделі оцінки якості функціонування суду. Напрямки удосконалення функціонування судової системи. Судовий кодекс.

3. СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Нормативні джерела:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141
2. Європейська конвенція про захист прав людини і основних свобод від 04.11.1950 р. // 36. договорів Ради Європи. – К.: Парлам. вид-во, 2000. – С. 27-45.
3. Європейська хартія про статус суддів // Вісн. Верхов. Суду України. – 1998. – № 4. – С. 2-9.
4. Загальна декларація прав людини від 10 груд. 1948 р. / М-во юстиції України. – К.: Логос, 1998. – 8 с.
5. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 груд. 1966 р. // Права людини. Міжнар. договори України, декларації, док. – К., 1992. – С. 36-62.
6. Основні принципи незалежності судових органів від 06.09.1985 р. // Международ. защита прав человека. Док. и коммент. – Х.: Синтекс. – 1998. – С. 162-166.
7. Кодекс професійної етики судді // Вісник Верховно-го Суду України. – 2002. – № 5 (33). – С. 24.
8. Концепція вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів [Текст]: схвал. Указом Президента України від 10.05.2006 р. № 361/2006 // Офіц. вісн. України. – 2006. – № 19. – Ст. 1376.
9. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. [Текст] // Голос України. – 2012. – № 90. – від 19.05.2012 р.
10. Кодекс адміністративного судочинства України [Текст] // Відом. Верхов. Ради України. – 2005. – № 35–36, № 37. – Ст. 446.
11. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 р. № 3477-IV // Офіц. вісн. України. – 2006. – № 12. – Ст. 792.
12. Про Вищу раду юстиції: Закон України від

15.01.1998 р. № 22/98-ВР // Відом. Верхов. Ради України. – 1998. – № 25. – Ст. 146.

13. Про доступ до судових рішень: Закон України від 22.12.2005 р., № 3262-IV [Текст] // Офіц. вісн. України. – 2006. – № 1. – Ст. 13.

14. Про затвердження Порядку ведення Єдиного державного реєстру судових рішень: постанова Кабінету Міністрів України від 22.05.2006 р. № 740 // Офіц. вісн. України. – 2006. – № 22. – Ст. 1623.

15. Про Конституційний Суд України: Закон України від 16.10.1996 р., № 422/96-ВР // Відом. Верхов. Ради України. – 1996 р. – № 49. – Ст. 272.

16. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основних свобод 1950 р., Першого Протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Закон України від 17.07.1997 р. № 475/97-ВР // Відом. Верхов. Ради України. – 1997. – № 40. – Ст. 263; 1999. – № 22-23. – Ст. 197.

17. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 07.07.2010 р., № 2453-VI [Текст] // Офіц. вісн. України. – 2010 р. – № 55/1/. – Ст. 1900.

18. Рекомендація СМ / Rec (2010) Комітету міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки від 17.11.2010 р.

19. Рекомендація Rec(2002)13 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам “Щодо опублікування та розповсюдження тексту Європейської конвенції з прав людини і практики Європейського суду з прав людини в державах-членах”. Ухвалено на 822-й сесії заступників міністрів Комітету міністрів від 18 грудня 2002 р. // Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Коментарі. – 2004 р., № 4.

20. Рекомендація N R(2000)2 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам “Щодо повторного розгляду або поновлення провадження у певних справах на національному рівні після прийняття рішень Європейським судом з прав людини. Прийнято Комітетом міністрів на 694-му засіданні заступників міністрів від 19 січня 2000 року. // Практика Європейсь-

кого суду з прав людини. Рішення. Коментарі. – 2000 р., № 1.

21. Рекомендация R (84) 5 Комитета министров государствам-членам относительно принципов гражданского судопроизводства, направленных на совершенствование судебной системы от 28 февраля 1984 года.

22. Рекомендация R (95) 11 Комитета министров государствам-членам относительно отбора, обработки, представления и архивации судебных решений в правовых информационно-поисковых системах от 11 сентября 1995 года.

23. Резолюция 1989/60 15-го пленарного заседания Экономического и Социального Совета ООН "Процедуры эффективного осуществления основных принципов независимости судебных органов" от 24 мая 1989 года.

24. Цивільний процесуальний кодекс України [Текст] // Відом. Верхов. Ради України. – 2004. – № 40-41, 42. – Ст. 492.

Наукові джерела:

1. Бринцев В.Д. Стандарти правової держави: втілення у національну модель організаційного забезпечення судової влади: моногр. / В.Д. Бринцев. – Х.: Право, 2010. – 464 с.

2. Городовенко В.В. Принципи судової влади: моногр. [Текст] / В.В. Городовенко. – Х.: Право, 2012.

3. Городовенко В.В. Проблеми становлення незалежної судової влади в Україні: моногр. [Текст] / В.В. Городовенко. – К.: Фенікс, 2007. – 224 с.

4. Гусаров К.В. Перегляд судових рішень в апеляційному та касаційному порядках: моногр. / К.В. Гусаров. – Х.: Право, 2010. – 352 с.

5. Капліна О.В. Правозастосовне тлумачення норм кримінально-процесуального права: моногр. [Текст] / О.В. Капліна. – Х.: Право, 2008. – 296 с.

6. Кивалов, С.В. Судебная реформа в Украине: разочарования и надежды / С.В. Кивалов. – Одесса: Юридична література, 2010. – 272 с.

7. Киминчижи Е.Н. К вопросу о самостоятельности судебного права как науки и отрасли законодательства: учеб.

- посіб. [Текст] / Е.Н. Киминчижи. – Белгород: Константа, 2006. – 46 с.
8. Куйбіда, Р. О. Спеціалізація, територіальність та інстанційність в організації системи судів України [Текст] / Р.О. Куйбіда // Бюл. М-ва юстиції України. – 2005. – № 9. – С. 82-91.
9. Михайловская, И. Б. Суды и судьи: независимость и управляемость [Текст] / И. Б. Михайловская. – М.: Проспект, 2008. – 128 с.
10. Москвич Л.М. Ефективність судової системи: концептуальний аналіз: моногр. – Х.: ФІНН, 2011. – 384 с.
11. Москвич Л.М., Іваницький С.О., Русанова І.О. Правовий статус носіїв судової влади в Україні (професійні судді, народні засідателі, суд присяжних): моногр. – Х.: ФІНН, 2009. – 488 с.
12. Мурадян Э.М. Судебное право: моногр. [Текст] / Э.М. Мурадян. – СПб.: Юрид. центр Пресс, 2007. – 575 с.
13. Назаров І.В. Принципи побудови судової системи: моногр. / І.В. Назаров – Х.: ФІНН, 2009. – 144 с.
14. Назаров І.В. Судові системи країн Європейського Союзу та України: генезис та порівняння: моногр.. – Х.: ФІНН, 2011. – 432 с.
15. Овсяннікова О.О. Транспарентність судової влади: моногр. [Текст] / О.О. Овсяннікова. – Х.: ФІНН, – 2010. – 329 с.
16. Овчаренко О.М. Доступність правосуддя та гарантії його реалізації: моногр. [Текст] / О.М. Овчаренко. – Х.: Право, 2008. – 304 с.
17. Організація судових та правоохоронних органів: підручник [Текст] / за ред. І.Є. Марочкіна і Н.В. Сібільової. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Х.: Одіссей, 2011. – 376 с.
18. Полянский Н.Н. Проблемы судебного права: моногр. [Текст] / Н.Н. Полянский, М.С. Строгович, В.М. Савицкий, А.А. Мельников. – М.: Изд-во «Наука», 1983. – 224 с.
19. Порівняльне судове право: навч. посіб. [Текст] / За ред. І.Є. Марочкіна та Л.М. Москвич. – Х.: Право, 2008.
20. Прилуцький С.В. Вступ до судової влади (Суспільсь-

во. Правосуддя. Держава): моногр. [Текст] / С.В. Прилуцький. – К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2012. – 317 с.

21. Притика, Д. Правові проблеми судового управління [Текст] / Д. Притика // Право України. – 2003. – № 3. – С. 30-36.

22. Прокопенко О.Б. Право на справедливий суд: концептуальний аналіз і практика реалізації: моногр. [Текст] / О.Б. Прокопенко. – Х.: Вид-во ФІНН, 2011. – 248 с.

23. Русанова І.О. Суд присяжних в Україні: проблеми становлення та розвитку. – Х.: ВД ІНЖЕК, 2005.

24. Рязановский В.А. Единство процесса: моногр. [Текст] / В.А. Рязановский. – М.: Городец, 2005. – 74 с.

25. Сакара, Н. Ю. Проблема доступності правосуддя у цивільних справах [Текст]: монографія / Н. Ю. Сакара. – Х.: Право, 2010. – 256 с.

26. Самсін І.Л. Судова реформа: актуалізація проблем статусу суддів та судоустрою України: історико-правовий нарис: моногр. [Текст] / І.Л. Самсін. – Х.: ФІНН, – 2012. – 224 с.

27. Селіванов А.О. Питання теорії конституційного правосуддя в Україні: актуальні питання сучасного розвитку конституційного правосуддя / А.О. Селіванов, А.А. Стрижак. – К.: Логос, 2010. – 276 с.

28. Сердюк, В.В. Верховний Суд України в системі розподілу функцій влади: моногр. [Текст] / В.В. Сердюк. – К.: Істина, 2007. – 232 с.

29. Сердюк, В.В. Юрисдикція судів України за спеціалізацією: моногр. [Текст] / В.В. Сердюк. – К.: Прецедент, 2005. – 192 с.

30. Сібільова Н.В. Концепція судового права: історичний аспект [Текст] / Н.В. Сібільова // Проблеми законності: респ. міжвідомч. наук. зб. / відп. ред. В. Я. Тацій. – 2003. – № 58. – С. 140-146.

31. Сібільова Н.В. Щодо поняття «судове право» та сфери його застосування [Текст] / Н.В. Сібільова // Питання боротьби зі злочинністю. – Вип. 5. – 2003. – С. 90-96.

32. Стрижак А. Державне управління в органах судової

влади України: щодо постановки проблеми [Текст] / А.А. Стрижак // Право України. – 2003. – № 7. – С. 15.

33. Ходыревский, С. М. Суд и судебное управление [Текст] / С.М. Ходыревский. – Воронеж: Изд-во Воронеж. ун-та, 1976. – 112 с.

34. Шило О.Г. Теоретико-прикладні основи реалізації конституційного права людини і громадянина на судовий захист у досудовому провадженні в кримінальному процесі України: моногр. [Текст] / О.Г. Шило. – Х.: Право, 2011. – 472 с.

35. Шишкін В.І. Судові системи країн світу: навч. посіб. – [У 3-х кн.– Кн. 1, 2][Текст] / В.І. Шишкін. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – 336с.

Навчальне видання

Електронне видання

ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“СУДОВЕ ПРАВО”

галузь знань 0304 “Право”,
освітньо-кваліфікаційний рівень “Магістр”,
напрямок підготовки 8.03040101 “Правознавство”

для студентів факультету № 8
денної форми навчання

У к л а д а ч і : МАРОЧКІН Іван Єгорович,
МОСКВИЧ Лідія Миколаївна,
НАЗАРОВ Іван Володимирович,
ОВЧАРЕНКО Олена Миколаївна,
КОВАЛЬОВА Яна Олександрівна

(у авторській редакції)

Відповідальний за випуск *І. Є. Марочкін*

План 2013

Підп. до друку 06.09.2013. Формат 60x84 ¹/₁₆.
Вид. № 53 Зам. № 53